

דגם תשובות לשאלון בתנ"ך לבתי הספר העיוניים, מס' 002381, קיץ תשפ"ה

1. א. (1) לקבוע את הזמן (תאריכים), להאיר, ליצור, להבדיל בין יום לבין לילה.
(2) הסתירה: בתחילה כתוב שני מאורות גדולים, ולאחר מכן אחד מהם מכונה גדול והאחר מכונה קטן. יישוב הסתירה: שני מאורות גדולים בהשוואה לכוכבים, ובהשוואה ביניהם, האחד גדול מהאחר. מדרש: היו שווים בגודלם – והלבנה נתמעטה לאור בקשתה להקטין את השמש.
- ב. (1) הקושי על פי רש"י: מדוע כתוב "נעשה" בלשון רבים, הרי ה' בורא את האדם ללא שותפים.
(2) תשובת רש"י: ה' בענוונותו מתייעץ עם המלאכים על מנת שלא לפגוע בהם, ועל כן לשון הרבים מתייחסת לה' ולמלאכים.
- ג. על פי "דעת מקרא", שלא כשאר הברואים, לאדם יש בחירה והוא יכול לבחור ברע, ולכן אי אפשר לומר מראש שבריאיתו טובה.
2. א. (1) הבל הקריב מן המובחר, מבכורות צאנו, ואילו קין הקריב רק "מפרי האדמה".
או ה' לא קיבל את קורבנו של קין בגלל מעשיו, שאף על פי שאינם מפורטים בפסוקים, נרמז עליהם כך: "ואל קין ואל מנחתו לא שעה" (פסוק ה').
(2) השאלה המתעוררת: מדוע הכתוב לא מציין מה אמר קין להבל? או מה בשיח ביניהם הידורר לכדי רצח? התשובה על השאלה: אין דבר בעל חשיבות שאמר קין שיצדיק את הרצח. או ייתכן שהסתכסכו ביניהם על קרקעות, על רכוש או על נשים – בלא קשר לשאלת הוויכוח, אין בכך כדי להצדיק את מעשה הרצח.
- ב. (1) השאלה המתעוררת: מדוע כתוב "דמי אחיך" בלשון רבים, הרי מדובר באדם אחד שנרצח.
(2) התשובות של רש"י: להדגיש שכשאדם נרצח, יש בכך גם הריגה של מי שעתיד היה להוליד. ונוסף לכך קין פצע את הבל פעמים רבות כדי להורגו.
- ג. (1) הכתוב אוסר על קין להתיישב במקום אחד או ישיבת קבע.
(2) על פי רבנו בחיי, קין עשה זאת למען בנו. אין סתירה כי קין לא הצליח להשלים את בניית העיר במהלך כל ימי חייו.
3. א. (1) כדי לבקר את החולה אברהם לאחר ברית המילה; כדי לבשר לשרה על הולדת בנה [רד"ק לאחר שמל בנו להודיע על דבר סדום].
(2) להזכיר את צדיקותו של אברהם שיצא לחפש אורחים למרות החום.
ה' דואג לאברהם לכן גרם שיהיה חם ולא יהיו אורחים להכניסם. רצונו שאברהם לא יטרח.
- ב. (1) ה' אומר: האם ייתכן שלא אגיד לאברהם את מה שאני מתכנן לעשות לסדום?
(2) הנימוק של רש"י: מאחר שאברהם הוא אביהם גם של כלל הגויים, – הודיע לו ה' את מה שייעשה לבניו. או מאחר שאברהם קיבל את הארץ לירושה, הודיע לו ה' את מה שיתרחש בארצו.
- ג. על פי אברבנאל, כדי שאברהם ילמד מעונשה של סדום שחשוב לעשות צדקה ומשפט וכך ידריך את בניו ללכת בדרך הצדקה והמשפט.
4. א. (1) יצחק מכנה את עשו: "בני". הכתוב מכנה את עשו: "בנו" [של יצחק].
(2) יצחק אוהב את עשו ולכן מכנה אותו "בני" – כינוי המלמד על קרבה ושייכות; בעיני רבקה הכתוב מכנה את עשו "בנו" – בנו של יצחק, מה שמעיד על ריחוק ביניהם.
- ב. (1) מהירות הגעתו לאחר ציד; הקול היה קולו של יעקב; הדיבור המנומס מתאים ליעקב ולא לעשו; השימוש בשם ה' מתאים גם הוא רק ליעקב. [נדרשת תשובה אחת מאלה].
(2) השאלה המתעוררת: כיצד ייתכן שיעקב מרמה את אביו ומשתמש בדבר שקר בדבריו? תשובה של רש"י: יעקב נקט ביטוי סתום, שאפשר לפרשו כדבר אמת כאשר מחלקים אותו לשניים: אנוכי מביא לך ציד ועשו הוא בכורך.
- ג. (1) על פי "הכתב והקבלה", יעקב לא שיתף פעולה בלב שלם עם בקשת אימו.
(2) הכתוב אומר שאימו של יעקב הלבשה אותו בבגדי עשו ואינו אומר שיעקב לבש אותם בעצמו.

5. א. (1) מדוע אתם כפויי טובה? האם לא חשבתם שיוסף ישים לב שהגביע נגנב ממנו?
(2) ברור שאנחנו לא גנבים, שהרי החזרנו מיוזמתנו את הכסף שמצאנו בשקים שלנו וגם וידאנו שאכן שילמנו.
ב. (1) על פי אברבנאל, יוסף רצה לבדוק אם האחים תיקנו את דרכיהם ואם שוררת אחווה ביניהם לבין בנימין.
(2) כן. הם היו מוכנים להיכנס למאסר ולהיות לעבדים בגלל המעשים שיוחסו לבנימין.
ג. (1) האחים מציעים שכולם יהיו לעבדים, ומי שגנב את הגביע יומת.
(2) הממונה מציע שרק מי שגנב יהיה לעבד.
(3) האחים בטוחים בצדקתם ומפגינים ערבות הדדית ברמה גבוהה.
6. א. (1) בפרק יב, פסוק ז': ה' מבטיח לזרעו של אברהם את הארץ. בפרק י"ג, פסוק ט"ו-י"ז: הארץ מובטחת לאברהם עצמו ולא רק לזרעו. יש תוספת: כל מקום שהוא רואה או דורך בו יהיה שלו, ההבטחה תתקיים לעולם.
(2) היפרדות מלוט. כדי להדגיש שרק זרעו של אברהם הוא שיירש את הארץ.
ב. (1) מקומות בניית המזבחות: שכם; בין בית אל לעי; אלוני ממרא.
(2) האירוע: עקדת יצחק; המקום: הר בארץ המוריה; המטרה: לקיים את צו ה'.
ג. המקום: מערת המכפלה; כדי שלא יהיה ערעור בעתיד על כך או כי אברהם צדיק ולא רצה לקבל מתנות או כדי להתחיל ולממש את ירושת הארץ על ידו.
7. א. (1) בעל הכרם קיווה שהכרם יצמיח ענבים טובים אך הכרם הניב לו פירות מקולקלים.
(2) הכרם ייהרס בעקבות הנטישה של בעל הכרם.
ב. (1) "בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי" – ה' טיפח את עם ישראל אך עם ישראל לא קיים את מצוותיו.
"ידע שור קנהו... ישראל לא ידע..." – ה' מאוכזב מפני שהעם לא מכיר בו.
(2) כל הארץ תיחרב למעט ירושלים.
ג. (1) עם ישראל ישוב לארצו, ייטע כרמים וישתה את היין שלהם.
(2) הכרם החרב הוא סמל לחורבן ישראל. בשיבת העם לארצו נטיעת הכרמים תהיה התיקון לחורבן.
8. א. (1) יש לנחם את ירושלים או את העם. הנחמה היא שתמה תקופת העונש והסתיימו הצרות.
(2) על פי הנבואה, כדי שישב ה' בדרך סלולה וקלה לארץ [וזוהי מטפורה המתארת את הדרך שבה יקל ה' את גאולת ישראל ששב לארצו ודרכו תהיה קלה ומוכנה לפניו].
ב. (1) הנמשל הוא שהאדם זמני, וכן הבטחתו וחסדיו, לכן אי אפשר להסתמך עליהם. או: הרשעים הם זמניים כמו החציר.
(2) קשר של ניגוד: דבר ה' נצחי והבטחתו וחסדיו קיימים לעד לעומת האדם, שהוא זמני והבטחתו לא מתקיימת לעד.
או קשר של סיבה ותוצאה: אויבי עם ישראל יכלו כמו חציר, ובכך תתקיים הבטחת ה'.
ג. (1) המקום של המקדש ושל המלך יבשר על החזרת המקדש והשכינה.
(2) מקום שבו העם יושב יבשר על חזרת העם לארץ-ישראל.
9. א. (1) שלטון ארוך, צבא גדול, מפעלי בנייה, הרחבת גבולות.
(2) כי הקטיר קטורת אף עלפי שאסור עליו להקטיר, שהרי זהו תפקיד הכוהנים בלבד.
ב. (1) אחז ביקש מאשור לתקוף את ממלכת ארם וישראל, מפני שכרתו ברית לתקוף ביחד את ממלכת יהודה.
(2) אחז שלח לאשור כסף כתשלום או כשוחד על המלחמה נגד אויבים שלו; וכן אחז הכניס עבודה זרה אשורית למקדש, ונכנע רוחנית לאשור.

10. א. (1) אם תלכו איתי לא תוכלו להינשא בשנית ולשקם את חייכן.
(2) רות מבקשת מנעמי שלא תנסה לשכנע אותה לעזוב אותה, משום שהיא מרגישה שהיא שייכת לעם ישראל/
רות מצהירה שהיא נאמנה לנעמי.
- ב. (1) צדיקה – כי לא רוצה שכלותיה יסבלו. עומדת על דעתה – מפצירה רבות בכלותיה להישאר במואב. מפוכחת –
מכירה במצבה הקשה. מאמינה – מכירה שמה שאירע לה הוא ביד ה'. נדרש ציטוט מתאים.
(2) אשת חסד – הולכת אחרי נעמי. צדיקה – כי הולכת אחרי נעמי/רוצה להצטרף לעם ישראל. מאמינה – מקבלת
על עצמה את אמונת עם ישראל. נדרש ציטוט מתאים.
11. א. (1) יונה כעס והיה לו רע. הוא חשש שתשובת נינווה תהיה קטרוג על עם ישראל/הוא חשש שיזיקו לעם ישראל
בעתיד./הוא כעס שה' קיבל את תשובת נינווה אף שלא הייתה שלמה./ליונה היה קשה לקבל את רעיון התשובה.
(2) ייבוש הקיקיון .
- ב. (1) מידת האמת.
(2) יונה חושב שלא ראוי לקבל את תשובתם של אנשי נינווה, וה' נמנע מלדון על פי מידת האמת.
12. א. (1) דוד, דור לדור, חסידיך, כל בשר.
(2) מעגל המהללים את ה' הולך ומתרחב.
- ב. (1) כול. ה' דואג לכולם.
(2) ה' הוא רחום וחנון ולכן הוא עוזר לנזקקים/סומך את הנופלים/זוקף את מי שכפוף.